

Lublin, 28 marca 2023 r.

Dr hab. Zbigniew Mazur
Instytut Językoznawstwa i Literaturoznawstwa
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Recenzja osiągnięć naukowych oraz aktywności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej dr Jacka Partyki

1. Ocena głównego osiągnięcia naukowego przedstawionego do oceny

Jako główne osiągnięcie naukowe dr Jacek Partyka zgłosił monografię autorską pt. *Disarchiving Anguish. Charles Reznikoff and the Modalities of Witnessing* (Berlin 2021). Książka stanowi bardzo udaną próbę syntetycznego spojrzenia na poetycki i prozatorski dorobek Charlesa Reznikoffa, twórcy zaliczanego do grupy poetów-obiektywistów. Autor wprowadza czytelnika w twórczość Reznikoffa, stosunkowo mało znanego poety i bardzo przekonująco wskazuje na jego wyjątkowość w tworzeniu literatury świadectwa.

Monografia składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, oraz zakończenia i bibliografii. Wstęp zawiera opis treści poszczególnych rozdziałów i zarys wyводу pracy, jasno i klarownie prezentując zamiary Autora.

W Rozdziale I dr Partyka omawia poetykę obiektywistyczną i prezentuje metodologiczne założenia swojej pracy. Proponuje odczytanie poezji i prozy Charlesa Reznikoffa przez odniesienie do sześciu wybranych pojęć: sincerity, objectification, archiwum, świadek, świadectwo, autorstwo. Wybór tych ram metodologicznych jest dobrze uzasadniony i, jak to pokazują kolejne rozdziały, znakomicie sprawdza się w samej analizie tekstów literackich. Autor odwołuje się również do dwóch ważnych perspektyw metodologicznych. Po pierwsze jest to model źródeł i rozwoju poezji „odnalezionej” (found poetry), zaproponowany przez Marjorie Perloff w pracy *Unoriginal Genius. Poetry by New Means in the New Century* (2010)); Po drugie, wykorzystuje interpretację dziejów cywilizacji zachodniej w pracach Waltera Benjamina: *Pasaże, O pojęciu historii i Przyczynek do krytyki przemocy*. Taki wybór horyzontów metodologicznych nadaje studium dr. Partyki szerszy charakter, łącząc interpretację literaturoznawczą z historyczną i historiograficzną. Udane wydaje się być użycie

nowatorskiego pojęcia *disarchiving* [dysarchiwizacji] dla opisu centralnej metody doboru i przekształcania obcych tekstów w większości omawianych utworów Reznikoffa.

W rozdziale drugim Habilitant skupia się na omówieniu dwóch form „świadczania” („witnessing”) w twórczości Reznikoffa. W pierwszej części rozdziału przedmiotem analizy są krótkie wiersze ze wczesnego okresu twórczości Reznikoffa, gdzie poeta występuje w roli świadka naocznego. Habilitant wskazuje na takie cechy tych utworów jak „rzetelność” i „obiektywizacja”, które prowadzą do lakonicznego opisu życia najbiedniejszych nowojorczyków z perspektywy poety – niespiesznego przechodnia. Dr Partyka umiejętnie wybrał fragmenty tekstów Reznikoffa, i przedstawia zarówno dogłębne analizy pojedynczych utworów, jak i ogólną interpretację tego zbioru poezji. Należycie wspiera się w tej analizie odniesieniami do teoretycznych rozważań Rolanda Barthesa na temat fotografii. Przywoływanie kontekstu biograficznego i społeczno-ekonomicznego, w jakim powstawały te utwory jest również ważnym elementem interpretacji.

Z kolei w trzyczęściowym utworze prozatorskim Reznikoffa *Family Chronicle*, wykorzystującym zapiski rodziców pisarza, dr Partyka odnajduje zastosowanie świadectwu tzw. drugiego stopnia. Reznikoff opracował te zapiski żydowskich emigrantów z Europy Wschodniej, dokonując w nich znaczących ingerencji formalnych. Habilitant ukazuje, jak poprzez tłumaczenie i dobór treści autor-syn zawłaszcza narrację rodziców, przypisuje sobie autorstwo, ale jednocześnie oddaje rodzicom głos i ocala od zapomnienia rodzinne archiwum. Ta część rozdziału nabiera dodatkowej wartości poprzez udaną kontekstualizację *Family Chronicle*. Dr Partyka precyzyjnie przywołuje historyczne uwarunkowania, w których powstawały zapiski, szczegółowo odnosząc się do rozwoju przemysłu tekstylnego na Manhattanie. Omawiając znajdujący się w trzeciej części *Family Chronicle* opis postępowania sądowego, Habilitant przywołuje z kolei kontekst prawny utworu, krytycznie oceniającego amerykański system prawny. Ta część rozdziału, choć bardzo interesująca, jest dość rozbudowana i przytłacza wcześniejszą formalną interpretację prozy Reznikoffa, jako literatury świadectwa.

W Rozdziale III, *The Archival Finders Keepers*, Habilitant analizuje dzieło Reznikoffa *Testimony. The United States (1885-1915): Recitative*. Dr Partyka sytuuje to dzieło w kontekście amerykańskiej prozy dokumentalnej, żywo rozwijającej się w połowie dwudziestego wieku. W toku pracy archiwalnej dr Partyka zidentyfikował źródła, z których Reznikoff korzystał kompilując swój tom: seria *National Reporter System* zawierające sprawozdania z procesów karnych. Interpretuje pokazaną w tym dziele twórczość Reznikoffa jako świadczenie trzeciego stopnia: przywłaszczenie głosów świadków zapisanych przez sprawozdawców sądowych. Habilitant bardzo rzetelnie ukazuje rozwój tego projektu (od

początkowych fragmentów prozą, przez pierwszą prozatorską edycję z 1934 roku), do wydań z lat 60. XX wieku, gdzie Reznikoff przedstawił świadectwa w formie wierszowanej). W opinii Habilitanta Reznikoffa można uznać za szczególnego przedstawiciela literackiej historiografii, który w twórczy sposób przedstawia alternatywną historię Stanów Zjednoczonych, skupiając się na takich aspektach i zdarzeniach, które łączy ze sobą doświadczenie *anguish*. Habilitant wskazuje na wyjątkowość projektu Reznikoffa, którego wymowa znacznie różni się od dominujących interpretacji w historiografii amerykańskiej z tego okresu. *Testimony*, przywołując przejmujące historie dyskryminacji sądowej, pokazuje jak przemoc jest wpisana w funkcjonowanie amerykańskiego systemu prawnego. Bardzo dobrym wyborem Autora było uzupełnienie ogólnej interpretacji *Testimony* na różnych etapach powstawania tego dzieła o szczegółowe analizy wybranych fragmentów tekstu, które dokładnie ilustrują zastosowane przez Reznikoffa sposoby i techniki artystycznego przetwarzania oryginalnych materiałów źródłowych.

Rozdział czwarty monografii dr. Partyki, „Depoliticizing the Genocide”, to bardzo dobra kulminacja interpretacji twórczości Reznikoffa jako twórcy literatury świadectwa. Analizie poddana jest tu ostatniej publikacji książkowej Reznikoffa, *Holocaust* (1975). W rozdziale tym dr. Partyka najdobitniej pokazuje jak Reznikoff daje świadectwo procesu wyrażania bólu (tytułowe *anguish*) przez ułomną i nieprecyzyjną formę językową. Habilitant pokazuje jak autor tego dzieła skutecznie używa technikę montażu wiersza wolnego w oparciu archiwalne, twórczo przekształcone zeznania świadków Zagłady. Dr. Partyka słusznie podkreśla interpretacyjny charakter wykorzystania przez Reznikoffa angielskich tłumaczeń zeznań ocalonych i oprawców składanych podczas procesów w Norymberdze i Jerozolimie. Tezą Autora jest, że metoda zastosowana przez Reznikoffa – zestawienia oryginalnych świadectw i recytatywów poety – ma charakter etyczny, a obcowanie z faktami i ich twórczym przeobrażeniem ma doprowadzić czytelnika do doświadczenia granicznego. Znaczna część rozdziału poświęcona jest omówieniu innych dzieł, w których Autor odnajduje podobne metody literackiego świadczenia o Zagładzie (prace David Roskiesa, Peter Weissa, i Rolf Hochhutha). Można by te fragmenty wyводу uznać za odejście od głównego tematu pracy, ale zestawienie pracy Reznikoffa ze tymi utworami pozwala na wskazanie cech, które nadają utworowi Reznikoffa unikalny charakter.

Taka konstrukcja Rozdziału IV uprzedza podobny zabieg zastosowany w ostatniej części pracy, „Reznikoff's *Unoriginal Genius* and the Tradition of Performing Witness”, w której dr. Partyka w pokusił się o usytuowanie twórczości Reznikoffa w obrębie nurtu dwudziestowiecznej literatury świadectwa. Autor przekonująco udowadnia, że Reznikoffa można uznać za ważny element literackiego prądu *unoriginal genius* opisanego przez

Marjorie Perloff. Dr Partyka wskazuje na punkty wspólne w zakresie rozwiązań formalnych, tematyki, czy celów społeczno-politycznym w pracach Reznikoffa i twórczości takich autorów jak Susan Howe, Muriel Rukeyser, Mark Nowak, Heimrad Bäcker, Robert Fitterman, Vanessa Place/ DivyaVictor, czy Kenneth Goldsmith. Habilitant udowadnia te paralele i wskazuje na przypadki inspiracji pracami Reznikoffa. Udanie odczytuje teksty innych autorów posługując się tymi samymi, co wcześniej kluczowymi pojęciami: archiwum, świadek, świadectwo, autorstwo tekstu.

Monografia *Disarchiving Anguish. Charles Reznikoff and the Modalities of Witnessing* stanowi zapis znaczącego badania literatury amerykańskiej. Praca ma przejrzystą strukturę, a i logiczny, klarowny wywód. Oparta jest nie tylko na rzetelnej analizie tekstów literackich, ale również na imponujących skalą badaniach archiwalnych. Monografia ma dużą wartość, ponieważ oddaje Reznikoffowi należne mu miejsce w historii poezji amerykańskiej i wskazuje na jego znaczenie dla tworzenia literatury świadectwa. *Disarchiving Anguish* to książka, w której dr Partyka pokazuje warsztatową sprawność, ogromną znajomość tematu, oraz umiejętność wyboru odpowiednich pojęć teoretycznych. Książka jest dowodem na to, że dr Partyka jest w pełni dojrzałym badaczem literatury i kultury amerykańskiej.

W monografii dr Partyka w świetny sposób omówił niejednoznaczna na pierwszy rzut oka twórczość Charlesa Reznikoffa i usytuował ją w szerszym kontekście literackim i społeczno-kulturowym. Na uznanie zasługuje wybór pojęć interpretacyjnych, które przekonująco wskazują na najważniejsze cechy twórczości amerykańskiego poety. Książka dr. Partyki jest bardzo nasycona teoretycznie, ale wydaje się, że korzyść dla ogólnej interpretacji mogłyby przynieść dokładniejsze odniesienia do pojęcia „pamięci zbiorczej” (*collective memory*) czy pamięci kulturowej (*cultural memory*). Habilitant nawiązuje do pracy Paula Ricoeura i przywołuje rozważania Maurice’a Halbwachsa, a przydatne mogłyby być odwołania do późniejszych opracowań, choćby autorstwa Jana Assmanna czy Richarda Terdimana.

2. Ocena innych osiągnięć naukowych

Po uzyskaniu stopnia doktora Jacek Partyka współredagował cztery monografie zbiorowe i opublikował 12 rozdziałów w monografiach naukowych i 9 artykułów naukowych oraz jedną recenzję. Jest to niewątpliwie dorobek znaczący zarówno ilościowo, jak i jakościowo. Układa się on w kilka cykli tematycznych.

Sześć tekstów jest bezpośrednio związanych z tematem monografii *Disarchiving Anguish* i dotyczy różnych aspektów twórczości Charlesa Reznikoffa. Teksty te zostały częściowo wykorzystane w monografii. Trzy z nich bezpośrednio dotyczą głównych wątków przedstawionych w książce („Mowa zależna. Charlesa Reznikoffa (prze)pisanie Holocaustu”, „Writing of Crisis and Crisis of Writing: Charles Reznikoff's „Testimony” (1934)” i „Archives of the Machine Age: Charles Reznikoff's „Testimony. The United States (1885-1915): Recitative”). Artykuł „Charles Reznikoff and the Rhetoric of Witnessing through Silence” poświęcony jest miniaturom poetyckim Reznikoffa w kontekście retoryki ciszy jako kategorii literackiej. Dwa teksty, „Literackie formy graniczne (Weiss – Reznikoff – Grynberg) i „Casting a Shadow Backwards and Forwards: The Para-Holocaust Fiction of Charles Reznikoff, Isaac Bashevis Singer and Bernard Malamud” to ciekawe studia komparatystyczne, w których twórczość Reznikoffa pokazana jest na tle innych dzieł literatury świadectwa i piśmiennictwa dotyczącego Zagłady. W inny sposób wykorzystany został w monografii wcześniejszy artykuł „Stitch, Stich and Stichomancy: Poetry by Other Means in Susan Howe's Spontaneous Particulars” : w którym Autor interpretacyjnie wykorzystuje wypracowane przez Marjorie Perloff's pojęcie „unoriginal genius”.

Tekst „„Casting a Shadow Backwards and Forwards” łączy się tematycznie z innym cyklem artykułów opublikowanych przez Habilitanta, w których porusza on problemy klasyfikacji i międzynarodowej recepcji literatury Holocaustu. Dr Jacek Partyka w interesujący i dogłębny sposób omawia przebieg krytycznej debaty nad powieścią Jerzego Kosińskiego *Malowany ptak* („The Critical Reception of Jerzy Kosinski's „The Painted Bird” in Poland and in the United States). Odważnie wchodzi w polemikę z krytycznymi recenzjami i opracowaniami *Sklepow cynamonowych* Brunona Schulza („Obfite zaplecza „Sklepow cynamonowych” albo o (po)etyce interpretacji twórczości Brunona Schulza w kontekście anglosaskim”). Przedstawia też oryginalną interpretację powieści Lewisa Wallanta *The Pawnbroker*, wchodząc w polemikę ze wcześniejszymi krytycznymi opiniami na temat tego utworu.

Cynthia Ozick to kolejna przedstawicielka literatury żydowsko-amerykańskiej, której twórczość dr Partyka omawia w trzech tekstach. Podobnie jak w monografii poświęconej Reznikoffowi, w tych krótkich tekstach zwraca uwagę umiejętne dobranie pojęć krytycznych, dzięki którym Habilitant jest w stanie nadać swoim interpretacjom nowy wymiar. W „Vicarious Victimhood in Holocaust Literature” jest to pojęcie „ofiary z urojenia” („ofiary delegowanej”, ang. *vicarious*), a powieść Ozick *The Messiah of Stockholm* jest tu trafnie zestawiona z utworem *Austerlitz* niemieckiego pisarza W. G. Sebald. W artykule „Between Nostalgia and Self-Hatred: The Problem of Identity in Cynthia Ozick's „The Shawl”” Habilitant wykorzystuje pojęcie „samonienawiści” dla nowego odczytania tekstu

amerykańskiej autorki. Kolejną interpretację *The Shawl* dr Partyka przedstawia w artykule „Deathfuge and the Maidens: The Intertextual Bonds Between Paul Celan’s „Todesfuge” and Cynthia Ozick’s „The Shawl” Re-Considered”), gdzie widzi w tej powieści formę nieortodoksyjnego midrasza i prozatorskie wykorzystanie obrazów z wiersza Paula Celana „Todesfuge”, celnie wskazując na odniesienia obu utworów do motywu „śmierci i dziewczyny”.

Pozostałe publikacje obejmują badania historyczno-literackie dotyczące poetyki modernistycznej w ujęciu porównawczym i intertekstualności. Artykuł „The Double Man: W.H. Auden’s Transatlantic Transformation” poświęcony jest przyczynom i konsekwencjom decyzji Audena o emigracji do Ameryki w r. 1939 i umiejętnie interpretuje twórczość poety w kontekście jego przekonań politycznych i uwarunkowań społeczno-politycznych w okresie przed wybuchem drugiej wojny światowej. W rozdziale „Miłosz i Auden” Autor zestawia ze sobą dwóch wybitnych twórców modernistycznych odwołując się do szerokiego kontekstu literatury anglosaskiej. Inny tekst poświęcony programowi literackiemu Czesława Miłosza i jego ocenie poezji współczesnej to „Wypisy z ksiąg użytecznych” jako wypowiedź programowa Czesława Miłosza” z 2014 r. Jacek Partyka poświęcił też tekst amerykańskiej poetce Louise Bogan („Zachwyty i rozpacz Louise Bogan”), w którym zwracają uwagę wręcz modelowe analizy wybranych wierszy.

Cechą charakterystyczną pracy naukowej dr. Partyki jest, że krytycznie patrzy na wcześniejsze interpretacje literackie i odważnie przedstawia swoje własne analizy, wynikające z nowych przemyśleń i wykorzystania oryginalnych pojęć interpretacyjnych. Widać to wyraźnie w tekstach poświęconych Stephenowi Crane’owi („Portret żołnierza z okresu naiwności. O „Szkarłatnym godle odwagi” Stephena Crane’a”) raz Jamesowi Baldwinowi („Głębiej w ból. Głoś to na górze”), gdzie Autor z powodzeniem używa kategorii intertekstualności w świeżych odczytaniach tych kanonicznych utworów. Interesujące są również teksty dotyczące tematu przedstawień w powieści graficznej („Communicating Across the Gap: Art. Spiegelman’s Visualisation of the Holocaust”) i w propagandowej fotografii okresu drugiej wojny światowej i malarstwie współczesnym: „Przedmiot nomadyczny. Kilka uwag o fotografii chłopca z warszawskiego getta (Żydzi wschodniej Polski 2021)”.

Teksty napisane przez dr. Partykę pokazują na szeroki charakter jego zainteresowań naukowych, a jednocześnie na umiejętność wnikliwej analizy utworów literackich przy wykorzystaniu dobrze dobranych pojęć krytycznych. Na uwagę zasługuje umiejętne zestawianie tekstów do analizy porównawczej i, ogólnie mówiąc, posługiwanie się metodami komparatystyki literackiej. Autor w sposób odkrywczy interpretuje teksty literackie, ale również we wzorcowy sposób przedstawia konteksty społeczne i środowiskowe ich

powstawania i późniejszej recepcji. Dorobek naukowy dr Partyki to oczywisty dowód na to, że jest on znaczącym badaczem literatury żydowsko-amerykańskiej i literatury modernizmu.

Dr Partyka bardzo sprawnie posługuje się stylem akademickim, zarówno w języku angielskim, jak i polskim. Teksty jego autorstwa świetnie się czytają, i są atrakcyjne nie tylko dla badaczy z pokrewnych dyscyplin, ale również dla czytelników ogólnie zainteresowanych literaturą amerykańską i piśmiennictwem na temat Holocaustu. Wszystkie prace mają logiczną strukturę i przejrzysty wywód. Żałować można nieco, że praktycznie wszystkie rozdziały i artykuły autorstwa dr. Partyki ukazały się w polskich czasopismach naukowych i monografiach zbiorowych. Są to bardzo wartościowe teksty, które zasługują na szersze upowszechnienie w międzynarodowym obiegu naukowym.

3. Ocena innej aktywności naukowej, oraz pracy dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej

Dr Partyka dynamicznie uczestniczy w działaniach naukowych i organizacyjnych. Po uzyskaniu stopnia doktora wygłosił referaty na 23 konferencjach naukowych. Jest bardzo aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Studiów Amerykanistycznych. Odbył staże naukowe w 5 ośrodkach zagranicznych. Zdobył przez Habilitanta takich stypendiów jak Fulbright Senior Award czy Stypendium Clifford and Mary Corbridge Trust świadczy o wysokiej ocenie jego projektów w skali globalnej amerykanistyki.

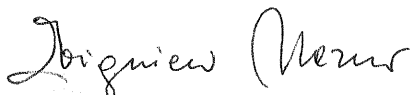
Dr Partyka jest członkiem zespołów redakcyjnych *Polish Journal for American Studies* i *Crossroads. A Journal of English Studies*. Jest również stałym recenzentem czasopism naukowych *Er(r)go. Theory/Literature/Culture*, *Review of International American Studies*, oraz *Analecta política*. Udziela się również na forum międzynarodowym poprzez wykłady gościnne.

Dr Partyka ma znaczący dorobek dydaktyczny, w którym uwagę zwracają autorskie kursy z literatury żydowsko-amerykańskiej, modernizmu w poezji i prozie amerykańskiej, i najnowszej literatury amerykańskiej. Był promotorem 14 prac magisterskich i 26 prac licencjackich. Jego działalność we wszystkich obszarach pracy zawodowej zasługuje na pozytywną ocenę.

Konkluzja

Pan dr Jacek Partyka jest w pełni samodzielnym i dojrzałym badaczem literatury amerykańskiej. **Stwierdzam jednoznacznie, że przedstawione do oceny osiągnięcia naukowe stanowią znaczny wkład w rozwój literaturoznawstwa i spełniają wymagania określone w art. 219 p. 1 ust. 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Aktywność naukowa dr. Partyki spełnia warunki określone w art. 219 p. 1 ust. 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.**

Stwierdzam więc, że dr Jacek Partyka spełnia warunki ustawowo stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego i wnoszę o dopuszczenie go do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego.

Dr hab. Zbigniew Mazur